

FENOMENOLOGIJOS IR NATŪRALIZMO SUDERINAMUMO KLAUSIMAS SHAUNO GALLAGHERIO FILOSOFIJOJE

Paulius Rimkevičius, Mintautas Gutauskas

Vilniaus universiteto Filosofijos katedra
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius
El. paštas: paulius.rimkevicius@fsf.vu.lt
mintautas.gutauskas@fsf.vu.lt

Santrauka. Straipsnis nagrinėja, kaip Shaunas Gallagheris sprendžia fenomenologijos ir natūralizmo suderinamumo klausimą. Pirmoje dalyje aptariamas Gallagherio tyrimų atspirties taškas: fenomenologinės kūno schemas sampratos pritaikymas interpretuojant trečiojo asmens prieiga gautus duomenis. Antroje dalyje aptariamas bendras Gallagherio fenomenologijos natūralizavimo projektas: argumentai už tai, kad į natūralistinę programą būtų įtrauktos ne paskiros fenomenologų išvalgos, bet metodiškas pirmojo asmens prieigos taikymas. Trečioje dalyje aptariami argumentai prieš fenomenologijos natūralizavimą. Teigiama, kad pagrindinė problema fenomenologiją ir natūralizmą derinančiam filosofui – mąstymo fenomenologijos natūralizavimas. Galiausiai bandoma apibrėžti fenomenologijos natūralizavimo projekto perspektyvas.

Pagrindiniai žodžiai: fenomenologija, natūralizmas, Gallagher, kūnas, sąmonė.

Šiuolaikiniuose žmogaus pažinimo būdo tyrimuose kyla skirtingų prieigų suderinimo problema. Čia Shaunas Gallagheris šiandien yra pagrindinis fenomenologinės filosofijos tradicijos ir natūralistinės filosofijos tradicijos saitų kūrėjas¹. Jis jų suderinimo problemą sprendžia kaip pirmojo asmens prieigos ir trečiojo asmens prieigos suderinimo problemą. Šio straipsnio tikslas

yra tokio fenomenologijos natūralizavimo projekto perspektyvų apibrėžimas.

Pirmoje dalyje aptarsime Gallagherio tyrimų atspirties tašką: fenomenologinės kūno schemas sampratos pritaikymą trečiojo asmens prieiga gautų duomenų interpretacijai. Antroje dalyje – bendrą Gallagherio fenomenologijos natūralizavimo projektą: argumentus už tai, kad į natūralistinę programą būtų įtrauktos ne paskiros fenomenologų išvalgos, bet metodiškas pirmojo asmens prieigos taikymas. Trečioje dalyje aptarsime argumentus prieš fenomenologijos natūralizavimą. Pagrindinė problema fenomenologiją ir natūralizmą derinančiam filosofui – mąstymo fenomenologijos natūralizavimas. Pabaigoje nubrėšime jos sprendimo perspektyvas.

¹ Šiandienių ginčų šia tema atskaitos taškais laikytina Jeano Petitot ir kolegų sudaryta rinktinė *Fenomenologijos natūralizavimas* (1999), kartu su Danu Zahavi Gallagherio parašyta monografija *Fenomenologinė sąmonė* (2008) ir kartu su Danieliu Schmickingu sudaryta rinktinė *Fenomenologija ir kognityvinis mokslas* (2010). Jose fenomenologijos natūralizavimo pirtakais pačioje fenomenologinės filosofijos tradicijoje laikomi Johannesas Daubert'as, Maurice'as Merleau-Ponty, Jeanas Paulis Sartre'as, Aaronas Gurwitschius, Ervinas Straussas ir Rogeris Chambonas.

1. Kūno fenomenologijos natūralistinis pritaikymas

Knygoje *Kaip kūnas suteikia pavidalą sąmonei* (2005) Gallagheris rodo, kaip fenomenologiniuose tyrimuose išskirtos patirties struktūros gali būti pritaikomos interpretuoti naudojantis trečiojo asmens prieiga gautiems duomenims. Sąvokinei painiavai literatūroje sumažinti įvedama skirtis tarp dviejų kūno įsisąmoninimo būdų: kūno reprezentacijos (*body image*) ir kūno schemas (*body schema*).

Reprezentacinė kūno įsisąmoninimo teorija teigia, kad kūną įsisąmoniname per reprezentacijas, t. y. struktūras, kurios teisingai ar klaidingai seka ir šifruoja kūno būseną bei gali būti nuo reprezentuojamo dalyko atskirtos. Yra trys pagrindinės priežastys postuliuoti kūno reprezentacijas. Pirma, klaidingos reprezentacijos samprata aiškinama, kaip subjekto įsisąmoninamas kūno būvis kartais nesutampa su fiziniu jo kūno būviu. Pavyzdžiui, kaip fantominės galūnės patologijos atveju gali būti patiriami pojūčiai amputuotoje rankoje: somatosensorinėje smegenų žievės dalyje tebeveikia amputuotosios galūnės reprezentacija. Antra, ilgalaikė reprezentacija aiškinama, kaip kūnui patiriant tokius įvairius poveikius per ilgesnį laiko tarpą kūno įsisąmoninimas vis vien išlaiko palyginti pastovią struktūrą. Trečia, ilgalaikė reprezentacija aiškina gebėjimą judinti savo kūną, kuriam reikia paprastai silpnai įsisąmoninamo kūno dalių padėties žinojimo. Kaip pažymi reprezentacinei kūno įsisąmoninimo teorijai atstovaujanti Frédérique de Vignemont, su sunkumais ši teorija susiduria, kai reikia postuliuojamas kūno reprezentacijas tipologizuoti (de Vignemont 2010: 670). Anot jos, vienos tipologijos nesama, o remiantis esamomis prieinama

prieštaringų kūno įsisąmoninimo reiškinių aiškinimų (*Ibid.*: 675).

Sensomotorinė kūno įsisąmoninimo teorija teigia, kad kūną įsisąmoniname per veiksmus. Jos pradininkas Maurice'as Merleau-Ponty rašo, kad „pirmapradiškai sąmonė yra ne „aš mąstau, kad“, o „aš galiu“ (Merleau-Ponty 1945: 160). Tai reiškia, kad kūnas yra ne tik tai, apie ką mąstoma ar kas patiriama, o ir tai, kuo patiriama: dėmesio centre paprastai yra dalykas, kuris pateikia patiriančiam vienokių ar kitokių galimybių su juo kūniškai veikti, o pats patiriančiojo veikiantis kūnas lieka dėmesio lauko pakraštyje. Sensomotorinėje teorijoje reprezentacijų kaip kūno įsisąmoninimo teorijos pagrindo atsisakoma dėl dviejų pagrindinių priežasčių. Pirmą, teigiama, kad aiškinimas reprezentacija yra neadekvatus, nes suobjektina gyvenamą kūną, o jis negali būti tiesiog objektu šalia kitų, nes yra pati objekto galimybės sąlyga. Anot Merleau-Ponty, „tai, kas jam trukdo kada nors tapti objektu, kada nors tapti „visiškai įsteigtu“, yra tai, kad jis yra tas, kieno dėka esama objektų“ (*Ibid.*: 108). Antra, tvirtinama, kad aiškinimas reprezentacija yra neadekvatus, nes kūno įsisąmoninimas yra neatskiriamas nuo kūniško veikimo galimybes pateikiančio dalyko įsisąmoninimo. Pasak Merleau-Ponty, net „fantominė ranka yra ne rankos reprezentacija, o dviprasmiška rankos duotis“ (*Ibid.*: 96). Sensomotorinėje teorijoje kūno įsisąmoninimo klausimas virsta kūniško sąmoningumo klausimu. Iš esmės tiriamą sąmonės periferijoje liekančių patirties galimybių sąlygų įsisąmoninimo galimybė.

Gallagherio teigimu, Merleau-Ponty fenomenologijoje daromą skirtį tarp dviejų kūno įsisąmoninimo būdų patvirtina šiandien turimi duomenys apie dviejų rūšių kūno patirties patologijas. Esama

vadinamosios „dvigubos disociacijos“ tarp šių žmogaus pažinimo būdo funkcijų: yra atveju, kai veikia kūno reprezentacija, bet ne kūno schema, ir atveju, kai veikia kūno schema, bet neveikia kūno reprezentacija. Vienos kūno pusės apleidimo (*unilateral neglect*) patologijos, dažnai atsirandančios dėl smegenų pažeidimo po insulto, atveju žmogus nesugeba pastebėti dalykų, susijusių su priešingoje nei pažeista smegenų dalis pusėje esančia kūno puse, bet išlaiko gebėjimą ta kūno puse naudotis. Viena lignonė, pavyzdžiui, neapsirengia kairės kūno pusės ir nešukuoja kairės galvos pusės plaukų, tačiau sugeba abiem rankom atlikti tokius veiksmus kaip marškinių susisagstymas ar mazgo užrišimas. Jos eisena yra normali, bet, pavyzdžiui, jei eidama pameta šlepetę nuo apleistosios pusės kojos, to nepastebi. Tokie pacientai kartais neigia, kad apleistojoje kūno pusėje esanti ranka ar koja priklauso jiems (Gallagher 2005: 25, 40). Ir atvirksčiai, deaferentacijos patologijos atveju, netekęs propriocepinės ir taktilinės informacijos apie savo kūną žemiau kaklo, žmogus praranda gebėjimą juo atlikti veiksmus, kurie reikalauja dėmesį nukreipti nuo savo kūno į tą dalyką, kuris reikalauja vienokio ar kitokio veiksmo. Vienas lignonis, pavyzdžiui, išlaiko gebėjimą vaikščioti tik didelėmis pastangomis sutelkęs dėmesį į tai, kur yra ir ką veikia judančios jo kūno dalys. Nematydamas, kur yra jo kūno narys, jis apie jo vietą žino tik pagal tai, kur jį paskutinį kartą matė (Gallagher 2005: 43). Pagal Gallagherio interpretaciją, vienos kūno pusės apleidimo atveju pažeista kūno reprezentacijos funkcija, apie kurią kalba reprezentacinė teorija, o deaferentacijos atveju – kūno schemos funkcija, apie kurią kalba sensomotorinė teorija.

Pačioje reprezentacinėje teorijoje repre-

zentacijos sąvoka pirmiausia pasitelkiama ten, kur pirmojo ir trečiojo asmens prieigų duomenys neatitinka. Jų tipologijos neapibrėžtumas patvirtina atsietumą nuo pirmojo asmens prieigos, kuri savaime turėtų jas normuoti, jeigu pirmojo asmens prieigai būtų teikiama pamatinė reikšmė. Sensomotorinė teorija nuo aiškinimo postuluotomis reprezentacijomis pereina prie veiksmo patirties aprašymo, kaip kūno išsąmoninimo teorijos principo. Tiesa, kad Merleau-Ponty fenomenologinės teorijos skiriamasis bruožas, kaip teigia save su ja siedamas Gallagheris, yra tai, kad ji tvirtina „pirmojo asmens prieigos svarbą“ (Gallagher 2010: 21). Tačiau, anot Gallagherio, Merleau-Ponty paliko atvirą klausimą, ar kūno schema yra išsąmoninama patirties periferijoje, ar ji yra ir apskritai pirmojo asmens prieiga neprieinamas dalykas. Pastaruoju atveju kūno schemos veikimo tyrimas iš esmės turėtų būti trečiojo asmens prieigos dalykas. Prie tokios interpretacijos ir linksta Gallagheris. Tad sėkmingas fenomenologinės skirties pritaikymas aiškinant trečiojo asmens prieigą gautus duomenis skatina kelti platesnį klausimą apie pirmojo ir trečiojo asmens prieigų derinimą, apie perėjimus nuo vienos prie kitos.

2. Fenomenologijos natūralizavimo projektas

Metodiško pirmojo asmens prieigos taikymo svarbą sąmonės tyrimuose Gallagheris įrodinėja pateikdamas bendrą fenomenologijos natūralizavimo projektą. Ginčydamas Danielio C. Dennetto tvirtinimą, kad „pirmojo asmens sąmonės mokslas yra disciplina be metodų, be duomenų, be rezultatų, be ateities, be pažado“ (Dennett 2001: § 3), Gallagheris tvirtina, jog „galimas

ne-redukcinis ikūnytos sąmonės mokslas, kuris yra pranašesnis daugeliu požiūrių už bet kurią redukcinių mokslą, besinaudojantį tik „netiesioginiais keliais“ prie ir dažnai nepasiekiantį patirties“ (Gallagher 2010: 21). „Ne-redukcinis“ čia reiškia būtent metodiškai derinantį pirmojo ir trečiojo asmens prieigas. Gallagheris pateikia du argumentus savo tvirtinimui pagrįsti.

Pirmojo asmens prieigos nuvertinimą iš dalies lemia introspekcijos metodo kritika. Tad Gallagheris įrodinėja, kad šie du dalykai turi būti atsiejami. Į klausimą „ar gali būti taip, kad mes galime pranešti apie tai, ką patiriame, netaikydami introspekcijos?“ jis atsako teigiamai ir duoda nuorodą į fenomenologijos tradiciją: „yra sena filosofinės fenomenologijos tradicija (konkrečiau – tradicija, sekanti Husserliu), kuri atsako teigiamai. Mes galime pranešti apie tai, ką patiriame, nenaudodami introspekcijos, nes turime implicitinę, ne-introspekcinę, pirmojo asmens, iki-reflektivią savo patirties sąvimonę“ (*Ibid.*: 22). Šiam teiginiui pagrįsti Gallagheris apeliuoja į patirtį. Jis pateikia pavyzdį, kai reikia paspausti mygtuką, išvydus išsižiebiant šviesą: „tuo pačiu metu, kai matau šviesą, žinau, kad matau šviesą. Šitas žinojimas nėra pagrįstas reflektiviū ar introspektyviū dėmesio nukreipimu į savo patirtį. Veikia jis yra neatskiriamas nuo mūsų patirties kaip esminė jos dalis, ir būtent jis yra tai, kas apibrėžia mūsų patirtį kaip sąmoningą patirtį“ (*Ibid.*). Iš esmės teigiama, kad tiriamojo paprašius pranešti apie patiriamus dalykus jis nebūtinai dėmesio nukreipimu perkeičia tą patirtį, apie kurią praneša. Pranešimas nepasikeičia iš trokštamo pranešimo apie šviesos percepciją į nepageidaujamą pranešimą apie šviesos introspekciją. Kaip minėta kalbant apie kūno reprezentaciją ir kūno schemą,

už dalyko patyrimą, kai jis yra iškeltas į dėmesio centrą, ir to paties dalyko patyrimą, kai jis nėra iškeltas į dėmesio centrą, gali būti atsakingi skirtingi mechanizmai. Tad metodiškas tyrimas remiantis pirmojo asmens prieiga nesutampa su introspekcija antrinio, reflektuoto patyrimo prasme.

Antrasis Gallagherio argumentas remiasi prielaida, kad daugeliui eksperimentų žmogaus pažinimo būdo tyrimuose vis dėlto reikia, kad tiriamasis kiek išsamiau reflektuotų savo patirtį. O jei be introspekcijos negalima apsieiti, geriau ją metodiškai valdyti: „netgi mėginime būti objektyviam ir išvengti subjektyvaus nukrypimo introspekcijoje reikšmingas nukrypimas gali išlikti, jeigu vartojamos sąvokos nėra išvestos metodiškai valdomu būdu“ (*Ibid.*: 23). Tiriamųjų pranešimuose vartojamos sąvokos atsineša savo kontekstus iš kitų kasdienės ar mokslinės psichologijos tyrimų ir nebūtinai tinka esamai patirčiai apibūdinti. Metodiško pirmojo asmens prieigos valdymo būdų Gallagheris nurodo trejetą (Gallagher 2012: 75–80). Pirmas būdas yra fenomenologijos formalizavimas. Patirties aprašymus iš patiriančiojo perspektyvos formalizavus, jie geriau atitiktų pranešimo kalbos moksliskumo reikalavimus: paprastumą, aiškumą, tikslumą. Būtų bent kiek atsakyta į vieną pagrindinių priekaištų naudoti pirmojo asmens prieigą moksle, nes tyrimų duomenis būtų lengviau intersubjektyviai patvirtinti. Antras būdas yra vadinamosios neurofenomenologijos metodas. Čia, pirma, tiriamieji pamokomi fenomenologinės refleksijos prieš eksperimentą, klausiant atvirų klausimų, raginant juos atidėti kasdienės psichologijos sąvokas ir ieškoti savų, geriau atitinkančių patirtį. Antra, naudojama trianguliacija – kokybinio ir kiekybinio tyrimų duomenų

lyginimas, kuriuo remiantis planuojami tolesni tyrimai, siekiant užpildyti spragas, kur skirtingų priegų duomenys nėra izomorfiški. Ten pat Gallagheris tvirtina, kad neurofenomenologija turi du pagrindinius trūkumus. Pirma, ji ne kiekvienam eksperimentui pritaikoma (pavyzdžiui, patologijos atveju ne visuomet tiriamąjį pavyktų pamokyti fenomenologinės refleksijos). Antra, net ir metodiškai valdomos pirmojo asmens priegos duomenys yra mažiau tikslūs tiriant gerai neišsąmoninamus vyksmus (Gallagheris mini atminties tyrimo pavyzdį). Dėl šių priežasčių esą reikalingas neurofenomenologijos išplėtimas – „projekcinė fenomenologija“. Pastaroji fenomenologinę priegą naudoja dar iki eksperimento. Iš fenomenologinių tyrimų semiamasi įžvalgų eksperimentams planuoti. Tiriamieji nebūtinai pamokomi fenomenologinės refleksijos ir nebūtinai remiamasi jų žodiniiais pranešimais. Kaip ir neurofenomenologijos atveju, numatomas lygiavertis abiejų priegų vaidmuo, nes išvados, prieitos remiantis lygiagrečia priega, keičia tiek atlikto eksperimento supratimą, tiek fenomenologinių įžvalgų supratimą. Pirmojo asmens priegos privilegijavimas čia, paties Gallagherio teigimu, iš dalies apribojamas: „mintis, manau, yra ne ta, kad kiekvienas eksperimentas turi privilegijuoti pirmojo asmens duomenis, priklausančius eksperimentui, tol, kol į pirmojo asmens priegos svarbą atsižvelgiama kuriuo nors vyksmo metu“ (Gallagher 2010: 32). Tačiau Gallagheris pabrėžia, jog šitoks apribojimas „neturėtų ginčyti pirminio fenomenologijos užmojo“ (*Ibid.*).

Grįsdamas metodiško pirmojo asmens priegos taikymo svarbą Gallagheris pateikia atsakymą į priekaištą, kad reflektuojama patirtis jau nebėra ta, kurios pažinimo buvo

ieškoma, ir įrodinėja, kad esama būdų išplėsti pirmojo asmens priegos pritaikomumą ir padaryti ją tikslesnę. Abu argumentai skirti parodyti pirmojo asmens priegos svarbą tiems, kurie ja abejoja. Kaip yra su priekaištais tų, kurie kaip tik tvirtina, kad ji yra pažinimo pamatas? Kaip atsakoma į pačios fenomenologinės filosofijos tradicijos atstovų argumentus prieš natūralizmą?

3. Mąstymo fenomenologijos natūralizavimo problema

Pagrindiniai argumentai prieš fenomenologijos natūralizavimą susiję su fenomenologijos kaip transcendentalinio patirties galimybės sąlygų tyrimo statusu. Fenomenologija radosi kaip tai, kas turi trečiojo asmens priega paremtiems tyrimams suteikti pagrindimą. Iš esmės fenomenologai teigė, kad natūralizmą reikia fenomenologizuoti, o ne atvirkščiai. Kaip Gallagheris sprendžia transcendentalizmo fenomenologijoje klausimą? Pasinaudosime Dano Zahavi nurodyta dviejų silpnesnės ir stipresnės fenomenologijos natūralizavimo sampratų skirtimi, kurią atitinka dvi skirtingos transcendentalizmo klausimo traktuotės.

Pagal pirmą Zahavi išskirtą fenomenologijos natūralizavimo sampratos variantą, „natūralizuota fenomenologija yra tokia fenomenologija, kuri ištraukia į prasmingus ir vaisingus mainus su empiriniu mokslu“ (Zahavi 2010: 14). Ligšioliniame aptarime fenomenologijos natūralizavimas iš esmės atitiko būtent šį fenomenologijos natūralizavimo supratimo variantą. Gallagherio įrodinėta, kad pirmojo ir trečiojo asmens priegų derinimas yra vaisingas, tačiau atidėtas klausimas, kuris iš jų yra labiau pamatinis ir turėtų grįsti kitą. Tokiam paprastam metodų gretinimui trūksta specifiskai filosofinio matmens. Nepagrįstas lieka teiginys, kad

pirminis fenomenologijos užmojis šitaip neapribojamas: Husserlio užmojis buvo daug platesnis – mokslų pagrindimas. Pagrindinė priežastis atsisakyti natūralizmo, kuris kadaise buvo jo paties požiūris, ir pereiti prie fenomenologijos Husserliui buvo ta, kad mėginimas mąstymą aiškinti natūralistiškai, „psichologistiškai“, veda prie „nepakeliamo absurdo“ (Husserl 1976: 86): jei logiškai ir nelogiškai mąstančiųjų mąstymas yra vienodai empiriškai duotas, kaip pagrįsti kiekvieno mąstymo normavimą logikos taisyklėmis? Jei natūralizmas negali pagrįsti racionalių normų, ar jis pats nėra iracionalus? Panašias problemas Husserlis matė ir natūralistiškai grindžiant etines normas. Kaip tik dėl to jis perėjo prie fenomenologijos, kurios užduotis pirmiausia ir buvo metodišku patirties tyrimu iš pirmojo asmens perspektyvos išskirti esmines patirties apskritai, o kartu ir mąstymo patirties struktūras.

Pagal antrą fenomenologijos natūralizavimo sampratą, „fenomenologijos natūralizavimas suprantamas kaip toks, kuris galiausiai padarys fenomenologiją dalimi ar bent pratęsimu gamtos mokslo, ir įrodinėjama, kad tai yra kažkas, ko turėtume siekti“ (Zahavi 2010: 14). Ieškant ne vien vaisingo metodų sugretinimo, bet ir transcendentalizmo – natūralizmo ginčo sprendimo, atsiveria dvi perspektyvos. Viena vertus, galima transcendentalinę fenomenologiją laikyti veikiau empirinio mokslo „pratęsimu“, o ne dalimi, ta prasme, kuria natūralistai paprastai yra linkę pripažinti poros *a priori* disciplinų – matematikos ir logikos – egzistavimą šalia empirinių mokslų. Tokiu atveju natūralizavimo projekte padaroma išlyga, kurios pagrįstumą visgi mažai kas linkęs ginčyti. Kita vertus, patį transcendentalinį tyrimą galima mėginti

natūralizuoti. Tai siūlymas transcendentalinės patyrimo struktūras tirti iš trečiojo asmens perspektyvos. Tokio tyrimo pavyzdžiu minėtąjį Gallagherio atliktą kūno schemas tyrimą laiko Helena de Preester. Anot jos, fenomenologijos natūralizavimui reikia transcendentalinės steigties problemą įtraukti į natūralistinę programą: „bandymas natūralizuoti tuos *a priori*, kurie priklauso steigčiai (*constitution*), teikia mums kriterijų natūralizuotą fenomenologiją atskirti nuo introspekcinės psichologijos, kuri negali aptikti steigties problemas“ (de Preester: 59). Tačiau natūralistiniam mąstymo galimybės sąlygų tyrimui lieka galioti Husserlio psichologizmo kritika. Taigi filosofinis šio požiūrio racionalumo pagrindimas lieka pagrindiniu uždaviniu, kurį fenomenologijos natūralizavimo projektas turėtų įgyvendinti ateityje.

Išvados

1. Gallagheris tvirtina, kad svarbiausias skirtumas tarp reprezentacinės ir sensorinės kūno įsisąmoninimo teorijų yra tas, kad pastaroji tvirtina pirmojo asmens priegos svarbą. Kartu Gallagheris parodo, kad pirmojo asmens priega paremtame tyrime padaryta skirtis tarp kūno reprezentacijos ir kūno schemas sėkmingai gali būti pritaikyta trečiojo asmens priega paremtuose tyrimuose.
2. Gallagheris taip pat pateikia du rimtus argumentus už metodiško pirmojo asmens priegos taikymo įtraukimą į natūralistinę programą: viena, pirmojo asmens priega nėra tas pats, kas introspekcija, kaip refleksija perkeistos patirties tyrimas; antra, daugelyje žmogaus pažinimo būdo tyrimų be introspekcijos vis tiek neapsieinama, todėl geriau ją metodiškai valdyti, o formalizuota fenomenologija,

neurofenomenologija ir projekcinė fenomenologija yra tam tinkami būdai.

- Gallagheris fenomenologijos natūralizavimo projekto pagrindimu siekia įrodyti, kad pirmojo ir trečiojo asmens priegū gretinimas yra produktyvus, tačiau neatsako į fenomenologinės tradicijos pradininko priekaištą natūralistiniam mąstymo normų supratimui. Mėginant spręsti šią problemą fenomenologijos

natūralizavimo projektui atsiveria dvi perspektyvos: arba daryti išimtį natūralizavimo projekte ir palikti transcendentalinę fenomenologiją greta empirinių mokslų, arba bandyti pagrįsti mąstymo normas išliekant natūralistinėje perspektyvoje, tiesiogiai atmetant kaltinimą psichologizmui ar įrodant natūralizuotos fenomenologijos tapatinimo su juo klaidingumą.

LITERATŪRA

Dennett, D. C. 2001. *The Fantasy of First-Person Science* [žiūrėta 2014 m. gegužės 18 d.]. Internetinė prieiga: <http://ase.tufts.edu/cogstud/dennett/papers/chalmersdeb3dft.htm>.

Gallagher, S. 2005. *How the Body Shapes the Mind*. Oxford: Oxford University Press.

Gallagher, S. 2010. Phenomenology and non-reductionist cognitive science. In: S. Gallagher & D. Schmicking, eds. *Handbook of Phenomenology and Cognitive Science*. Dordrecht: Springer, p. 21–34.

Gallagher, S. 2012. On the possibility of naturalizing phenomenology. In: D. Zahavi, ed. *The Oxford Handbook of Contemporary Phenomenology*. Oxford: Oxford University Press, p. 70–92.

Gallagher, S., and Schmicking, D., eds. 2010. *Handbook of Phenomenology and Cognitive Science*. Dordrecht: Springer.

Gallagher, S.; and Zahavi, D. 2008. *The Phenomenological Mind: Introduction to Philosophy of Mind and Cognitive Science*. London: Routledge.

Husserl, E. 1976. *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie*. Husserliana VI. Haag: Martinus Nijhoff.

Merleau-Ponty, M. 1945. *Phénoménologie de la perception*. Paris: Gallimard.

Petitot, J.; Varela, F. J.; Pachoud, B.; and Roy, J.-M., eds. 1999. *Naturalizing Phenomenology: Issues in Contemporary Phenomenology and Cognitive Science*. Stanford: Stanford University Press.

de Preester, H. 2006. Naturalism and transcendentalism in the naturalization of phenomenology. *New Ideas in Psychology* 24: 41–62. Amsterdam: Elsevier.

de Vignemont, F. 2010. Body schema and body image: pros and cons. *Neuropsychologia* 48(3): 669–80. Amsterdam: Elsevier.

Zahavi, D. 2010. Naturalized phenomenology. In: S. Gallagher & D. Schmicking, eds. *Handbook of Phenomenology and Cognitive Science*. Dordrecht: Springer, p. 3–19.

THE QUESTION OF THE COMPATIBILITY OF PHENOMENOLOGY AND NATURALISM IN SHAUN GALLAGHER'S PHILOSOPHY

Paulius Rimkevičius, Mintautas Gutauskas

Abstract. The paper analyses Shaun Gallagher's way of addressing the question of the compatibility of phenomenology and naturalism. The first part discusses Gallagher's point of departure: the application of phenomenological conception of the body schema in an analysis of data acquired using the third-person approach. The second part discusses Gallagher's broader project of naturalizing phenomenology: arguments supporting the idea that the naturalist programme should include not separate phenomenological insights but systematic application of the first-person approach. The third part discusses counterarguments to the naturalization of phenomenology. The authors claim that the main problem facing the philosopher trying to naturalize phenomenology is the naturalization of the phenomenology of thought. Finally, an attempt is made to describe the prospects of the project of naturalizing phenomenology.

Keywords: phenomenology, naturalism, Gallagher, body, mind.

Įteikta 2014 m. gegužės 19 d.